

**ВОЛОНТЕРСЬКА ТА БЛАГОДІЙНА
ДОПОМОГА
ЗБРОЙНИМ СИЛАМ УКРАЇНИ,
ІНШИМ ВІЙСЬКОВИМ
ФОРМУВАННЯМ**

Законодавство, роз'яснення,
зразки документів

*За редакцією **В. В. Кочина**,
кандидата юридичних наук, старшого дослідника*

ЮРІНКОН ІНТЕР
Київ – 2023

УДК 364.3/.6-322-787.26(094.9):355/359(477)

В68

Волонтерська та благодійна допомога Збройним Силам В68 України, іншим військовим формуванням. Законодавство, роз'яснення, зразки документів / за ред. В. В. Кочина. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 300 с.

ISBN 978-966-667-812-9

Збірник нормативно-правових актів «Волонтерська та благодійна допомога Збройним Силам України, іншим військовим формуванням» представляє найбільш повне зібрання актів, що унормовують волонтерство та благодійництво з метою допомоги Силам оборони України та постраждалим від збройної агресії. Систематизовані загальні положення, виокремлено акти, що регулюють благодійну діяльність у сфері надання допомоги постраждалим, а також порядок організації та забезпечення волонтерської та благодійної допомоги військовим формуванням. Крім того, наводяться зразки відповідних документів.

Видання може бути корисним волонтерам, благодійникам, військовим юристам, а також усім громадянам, які пов'язані із допомогою Силам оборони України.

УДК 364.3/.6-322-787.26(094.9):355/359(477)

ISBN 978-966-667-812-9

© Колектив авторів, 2023

© Юрінком Інтер, 2023

ЗМІСТ

Розділ 1

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ

ТА БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ.....13

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ (витяг) 13

ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг)..... 19

МИТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг) 42

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ВОЛОНТЕРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ» 44

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО БЛАГОДІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ТА БЛАГОДІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ»..... 60

ЗАКОН УКРАЇНИ ОСНОВИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ПРО ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я (витяг) 76

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ГУМАНІТАРНУ ДОПОМОГУ»..... 79

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНИ» (витяг)..... 97

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ» (витяг).... 99

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МОБІЛІЗАЦІЙНУ ПІДГОТОВКУ
ТА МОБІЛІЗАЦІЮ» (витяг)..... 100

Розділ 2

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ДОПОМОГИ

ПОСТРАЖДАЛИМ 101

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
від 9 жовтня 2020 р. № 927 «Деякі питання організації
ведення автоматизованої системи реєстрації
гуманітарної допомоги»..... 101

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
від 5 березня 2022 р. № 202 «Деякі питання отримання,
використання, обліку та звітності благодійної допомоги» ... 128

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
від 7 березня 2022 р. № 220 «Питання надання
гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню
в умовах воєнного стану в Україні» 129

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
від 16 квітня 2022 р. № 457 «Про підтримку окремих категорій
населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією
Російської Федерації проти України»..... 136

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 19 квітня 2022 р. № 472 «Деякі питання використання коштів, що надходять на офіційні рахунки для пожертв на підтримку України»	139
ПОРЯДОК використання офіційних рахунків для пожертв на підтримку України “United24”	142
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат із спеціального рахунка для збору коштів на підтримку Збройних Сил (Міноборони)	145
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат з рахунка “Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури” (Мінінфраструктури, Мінрегіон)	147
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат з рахунка для задоволення потреб охорони здоров’я (МОЗ)	148
ІНФОРМАЦІЯ щодо відновлення закладів охорони здоров’я	148
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат з рахунка для гуманітарної допомоги українцям, постраждалим від російської агресії (Мінсоцполітики)	149
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат з рахунка для задоволення потреб освіти і науки (МОН)	150
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат з рахунка для задоволення потреб культури, мистецтв, креативних індустрій, охорони культурної спадщини, збереження культурних цінностей, підтримки засобів масової інформації (МКІП)	151
ІНФОРМАЦІЯ щодо протиаварійних робіт на об’єктах культурного призначення	154
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат з рахунка для задоволення потреб фізичної культури і спорту, молодіжної політики (Мінмолодьспорт)	155
ІНФОРМАЦІЯ щодо заходів з відновлення та розвитку спортивних споруд, закладів, установ, організацій сфери фізичної культури і спорту	156
ІНФОРМАЦІЯ щодо витрат з рахунка для забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей (Мінветеранів)	157
ІНФОРМАЦІЯ щодо інших витрат	157
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 26 квітня 2022 р. № 491 «Деякі питання	

використання коштів з рахунка для задоволення потреб охорони здоров'я»	158
ПОРЯДОК використання коштів з рахунка для задоволення потреб охорони здоров'я	159
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 7 липня 2022 р. № 784 «Деякі питання фінансування соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні а бо окремих її місцевостях»	165
ПОРЯДОК фінансування соціальних послуг, що надаються особам із числа внутрішньо переміщених осіб під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях	166
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 21 жовтня 2022 р. № 1195 «Деякі питання використання коштів для задоволення потреб евакуйованих осіб та осіб, які проживають в деокупованих населених пунктах».	169
ПОРЯДОК використання коштів для задоволення потреб евакуйованих осіб та осіб, які проживають в деокупованих населених пунктах	171

Розділ 3

ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ТА БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВИМ ФОРМУВАННЯМ	182
---	-----

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 23 вересня 2015 р. № 740 «Про затвердження Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України»	182
ПОРЯДОК надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України	183
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 27 травня 2015 р. № 339 «Про затвердження Порядку фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб»	193
ПОРЯДОК фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб	193

ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 30 червня 2015 р. № 451 «Про затвердження Порядку здійснення публічного збору благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боездатності та функціонування Збройних Сил України»	197
ПОРЯДОК здійснення публічного збору благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боездатності та функціонування Збройних Сил України	197
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 5 серпня 2015 р. № 556 «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності»	200
ПОРЯДОК надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності	200
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 19 серпня 2015 р. № 604 Деякі питання виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів	203
ПОРЯДОК ТА УМОВИ виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів	205

СПИСОК волонтерів, щодо яких прийнято рішення про призначення одноразової грошової допомоги в разі встановлення інвалідності	214
СПИСОК осіб, щодо яких прийнято рішення про призначення одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) волонтера	215
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 8 вересня 2015 р. № 685 «Про затвердження Порядку надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх проведення, під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України».	216
ПОРЯДОК надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх проведення, під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України . .	217
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 17 березня 2023 р. № 239 «Деякі питання використання коштів для виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”»	225
ПОРЯДОК використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”	225

ПОРЯДОК призначення та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”	228
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ від 30.10.2014 № 1089 «Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації»	245
ПОРЯДОК формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації	247
СТРУКТУРА Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації	256
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 1 березня 2022 р. № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану»	259
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ від 26.02.2022 № 383 «Про залучення медичних працівників-іноземців до надання допомоги постраждалим в умовах воєнного стану»	264
НАКАЗ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ (з основної діяльності) від 30.04.2013 № 210 «Про створення Центру взаємодії ДСНС України з волонтерами та волонтерськими організаціями»	265
ПОЛОЖЕННЯ про Центр взаємодії ДСНС України з волонтерами та волонтерськими організаціями	266
ПЕРСОНАЛЬНИЙ СКЛАД Центру взаємодії ДСНС України з волонтерами та волонтерськими організаціями	268

Розділ 4

ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ	269
--------------------------	-----

ДОГОВІР БЛАГОДІЙНОЇ ПОЖЕРТВИ	269
------------------------------	-----

ДОГОВІР ПРО ПРОВАДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	273
ЗАЯВА ПРО ВКЛЮЧЕННЯ / ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО РЕЄСТРУ ВОЛОНТЕРІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ТА/АБО ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ, ВІДСІЧІ І СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.	276
ДОВІДКА про відкриття/закриття рахунка фізичною особою.	279
ЗАЯВА ПРО ВИКЛЮЧЕННЯ З РЕЄСТРУ ВОЛОНТЕРІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ТА/АБО ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ, ВІДСІЧІ І СТРИМУВАННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	280
РІШЕННЯ № _____ про виключення з Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації. .	281
ЗАЯВА про призначення одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті).	283
ЗАЯВА про призначення одноразової грошової допомоги у зв'язку з встановленням інвалідності.	285
ЗАЯВА про перерахування коштів для виплати одноразової грошової допомоги.	287
ДЕКЛАРАЦІЯ про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою	289
ГАРАНТІЙНИЙ ЛИСТ кінцевого користувача товарів гуманітарної допомоги № _____ 20__ р. (дата оформлення)	291
ПОДАННЯ № _____ на виплату грошової допомоги цивільному населенню від _____ 202__ р.	292
ПРОПОЗИЦІЯ № _____ щодо надання допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні від _____ 202__ р.	293
ВІДОМІСТЬ № _____ про виплату грошової допомоги цивільному населенню від _____ 202__ р.	294
ІНФОРМАЦІЯ про виплату грошової допомоги цивільному населенню від _____ 202__ р.	296

ПЕРЕДМОВА

За результатами опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у 2022 році більшість опитаних українців (61%) долучалися до волонтерської допомоги Силам оборони України чи своїм співгромадянам (близько 10% – допомагали фізичною роботою, 31% – фінансово, а майже 20% – і грошима, і роботою)¹.

Волонтерство має свої історичні витоки від феномену «толока», який давно відомий українській традиції. Його організували для виконання невідкладних робіт, які потребували значної кількості людей, а також для проведення громадських робіт. Відновлення традиції добровільної спільної праці до певної міри було дещо обтяжене практикою так званих «радянських суботників» – добровільно-примусових масових громадських робіт з благоустрою. Однак «примусовість» викорінилася духом добровільного об'єднання заради спільної справи. Більш того, в окремому правовому регулюванні волонтерської діяльності тривалий час не було потреби, оскільки ці відносини для практики достатньо унормовувалися законами України «Про об'єднання громадян», «Про соціальні послуги» та Цивільним кодексом України.

22 жовтня 2009 року внесено законодавчу ініціативу № 5266 «Про волонтерство» (перша назва «Про волонтерський рух»). Його метою було визначити організаційно-правові основи волонтерської діяльності й розвитку волонтерського руху в Україні та основні напрями волонтерської діяльності, форми її державної підтримки, особливості правового статусу волонтерів, джерела фінансування волонтерських організацій.

Згідно з пояснювальною запискою до законопроекту № 5266 у зв'язку з проведенням заходів, у тому числі загальнодержавного значення, «успішна реалізація яких значною мірою залежить від залучення необхідної кількості та належної підготовки волонтерів. Зокрема, це стосується проведення на високому рівні фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року». Здавалося, що подібне правове регулювання спеціалізованої діяльності вичерпає себе після завершення УЄФА Євро – 2012, однак практика засвідчила величезне значення волонтерства.

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» від 5 березня 2015 року № 246-VIII

¹ URL: https://dif.org.ua/article/opir-agresoru-volonterstvo-obstrili-infrastrukturi-yak-povnomasshtabna-viyuna-vplinula-na-zhittya-ukraintsv?fbclid=IwAR3mvi67372b0uyFpTkB9FnEjHOZh9ccAHAF5JrJP_JKsZNWm02V6ncqLnM#_Toc128066177 (дата звернення: 12.06.2023).

внесено суттєві зміни, зокрема щодо нового напрямку – надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам та органам державної влади під час особливого періоду правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, АТО.

На жаль, у зв'язку зі змінами в Законі, з 1 квітня 2015 року «волонтерська організація» не є нормативно визначеним поняттям. Зокрема, відповідно до частини другої статті 7 Закону волонтери надають волонтерську допомогу на основі організації чи фонду, які залучають до своєї діяльності волонтерів, на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору.

Законом під волонтерською допомогою розуміється у вузькому розумінні робота та послуги, які виконуються та надаються волонтерами безоплатно (абзац другий частини першої статті 1). Зважаючи на це, волонтерська допомога, на перший погляд, може мати ознаки трудових відносин. Таке вузьке значення реальних суспільних відносин охоплює не тільки ці дві цивілістичні конструкції. Зокрема, волонтерська діяльність є значно ширшою за таким напрямком як надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади в особливий період правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях.

З початком повномасштабного російського вторгнення волонтерство в Україні вийшло за межі допомоги із безпосередньої участі осіб у реалізації проєктів за рахунок власної праці, оскільки майнова допомога волонтерських організацій, переказ коштів та організаційне забезпечення з метою розв'язання проблем матеріального забезпечення захисників та захисниць України дозволило збагатити цю сферу багатьма елементами благодійництва.

У науковій літературі справедливо звертається увага, що благодійна діяльність із «сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану» (ст. 3 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації») пов'язана із забезпеченням державної безпеки і захистом державного кордону України, що покладається на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави (ст. 17 Конституції України), що породжує, зокрема, неможливість її поширення на приватноправові відносини з інозем-

ним елементом². Саме тому виникають окремі проблеми щодо отримання допомоги від іноземних благодійників безпосередньо Силам оборони України.

Попри все волонтери та благодійники долають так звані «провали ринку» та недоліки у правовому регулюванні, прямуючи до перемоги Українського народу у війні з агресором. У збірнику представлено нормативне регулювання волонтерської та благодійної допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади та постраждалим внаслідок збройної агресії. Аналіз правових актів свідчить, що ці громадські ініціативи пронизують усю оборонну сферу та сприяють відновленню.

Маємо непорушну віру у перемогу Українського народу, яка була б неможлива без волонтерів та благодійників. Їх внесок неможливо оцінити грошима чи засобами, необхідними для відсічі противника, адже кожна ініціатива пронизана добром, справедливістю та бажанням допомогти Захисникам та Захисницям України сміливо та рішуче знищувати агресора. Віримо у кожного, молимося й просимо сил та здоров'я. Слава Україні! Героям слава!

Володимир КОЧИН

² Костів М. Т. Приватноправові відносини з іноземним елементом з надання грантової допомоги: дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра філософії за спец. 081 – Право / Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, Київ. 2023. С. 23.